

Осіпчук О. В., викладач, Кочмар Д. А., к.пед.н., доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ

***Анотація.** У статті проаналізовано традиційні та інноваційні методи навчання іноземної мови та їх ефективне поєднання. Висвітлено актуальне питання їх використання в освітньому середовищі вищої школи. Розкрито поняття «методу навчання». Визначено доцільність та необхідність впровадження інноваційних методів навчання іноземної мови в практику організації освітнього процесу у вищій школі. Запропоновано характеристику окремих традиційних методів (прямий метод, граматики-перекладний, аудіо-лінгвальний) та інноваційних (метод сценарію, метод «case study», метод проєктів). Обґрунтовано, що використання інноваційних методів спонукає студента активно діяти, співпрацювати, шукати та приймати рішення, висловлювати свою думку і дає можливість викладачеві активізувати мовленнєву діяльність студентів, сформувані необхідні вміння і навички.*

***Ключові слова:** інноваційні методи, традиційні методи, навчання іноземної мови, ефективне поєднання.*

***Аннотация.** В статье проанализированы традиционные и инновационные методы обучения иностранному языку и их эффективное сочетание. Освещен актуальный вопрос их применения в научной среде высшей школы. Раскрыто понятие «метод обучения». Определена целесообразность внедрения инновационных методов обучения иностранному языку в практику организации образовательного процесса в высшей школе. Предложена характеристика отдельных традиционных методов (прямой метод, грамматико-переводной, аудио-лингвальный) и инновационных (метод сценария, метод «case study», метод проектов). Обосновано, что использование инновационных методов побуждает студента активно действовать, сотрудничать, искать и принимать решения, высказывать свое мнение и дает возможность преподавателю активизировать речевую деятельность студентов, сформировать необходимые умения и навыки.*

***Ключевые слова:** инновационные методы, традиционные методы, обучения иностранному языку, эффективное сочетание.*

***Annotation.** The importance of foreign languages learning in the modern world as a result of Ukraine's integration into the world community is described in the article. The necessity of qualitative linguistic training in higher educational*

institutions is determined. It guarantees success, professionalism, competitive ability for students in the modern world. It is noticed that curriculums of higher educational institutions meet the requirements of the modern world and language proficiency. It is determined that an individual approach to language and creativeness of a university teacher are very important in the educational process. The role of the university teacher in the modern world is described. The university teacher's role in the modern world is not only to improve foreign languages skills of students, to bring up, to develop respect for culture and traditions of a country, to encourage active collaboration, to develop positive teacher-student relationships, but also to interact with students as equals. It is noticed that partnership, interaction, interplay are the results of joint and creative activities of the university teacher and students. The article deals with traditional and innovative methods of foreign language teaching and their effective combination. The article highlights the actual issue of their usage in educational environment of higher educational institutions. The term «method of teaching» is described in the article. The authors offer description of some traditional methods (direct method, grammar-translation method, audio-lingual method) and innovative methods (scenario method, case study method, project method). The feasibility and necessity of the innovative methods and their implementation in practice of the educational process in higher educational institutions are determined. The authors notice that there are many traditional and innovative methods and it is worthy to use different types of activity because the usage of the innovative methods in connection with the traditional methods activates educational process, motivates students, helps students to make decisions for themselves. The usage of the innovative methods is an important improvement of the educational process in higher educational institutions.

Key words: *innovative methods, traditional methods, foreign language teaching, effective combination.*

Знання іноземних мов – це ключ до успіху в сучасному світі. Загалом людина, яка володіє мовами, – різнобічно розвинута особистість, володіє кращими здібностями до вивчення нового, більш впевнена у спілкуванні з людьми. Інтеграція України у світову спільноту потребує досконалого володіння іноземними мовами. Тому використання інноваційних методів визначене як один з пріоритетних напрямів реформування освіти.

Знання іноземної мови – запорука вдалої кар'єри студентів. Досягнення високого рівня володіння іноземною мовою неможливе без фундаментальної мовної підготовки у вищій школі. Робочі навчальні програми вищих навчальних закладів відображають вимоги сучасності у вивченні іноземних мов та володіння ними на фаховому рівні. Якісна мовна підготовка студентів неможлива без використання сучасних інноваційних методів.

Викладачеві важливо знати новітні методи викладання іноземної мови, що поєднують комунікативні та пізнавальні цілі, щоб вдало підібрати той

чи інший метод відповідно до рівня знань, інтересів студентів. Креативний та нетиповий підхід викладача до своєї роботи – важлива складова у навчальному процесі, оскільки «педагогіка є наукою і мистецтвом одночасно, тому і підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчості педагога» [1, с. 159–160].

Аналіз науково-методичної літератури доводить, що розв'язанню поставлених проблем присвячені праці багатьох дослідників педагогічної інноватики. Серед них, зокрема, Е. Г. Азімов, П. Г. Асоянц, І. Є. Булах, Т. І. Беленька, Ю. А. Гапон, Б. С. Городнича, А. М. Довгялло, А. І. Каменський, Т. І. Коваль, Л. І. Морська, В. Я. Ляудіс, Е. Л. Носенко, О. А. Палій, Є. О. Плотніков, В. І. Стрілець, П. І. Сердюков, І. В. Максак, С. В. Титова, О. К. Тихомиров, О. Л. Цеомашко, Г. С. Чекаль, Н. М. Чемерис, Б. І. Шуневіч.

Проблеми використання інноваційних методів у вищому навчальному закладі під час навчання іноземної мови досліджували О. Золотавіна, М. Махінова, О. Сидорук, О. Гарнопольський.

Світовий досвід підготовки фахівців у вищій школі доводить, що найголовнішою навичкою, яку здобуває студент під час навчання, є вміння сприймати будь-яку наочну, вербальну інформацію, приймати рішення, передбачати його можливі наслідки, визначати оптимальні шляхи реалізації цього рішення, сміливо висловлювати свою думку, тому все це має бути враховано при постановці цілей, виборі методів та засобів навчання.

З часом відбуваються зміни у викладанні іноземних мов, з'являються нові підходи і тенденції, тому дослідження інноваційних методів є актуальним.

Мета статті полягає у дослідженні використання інноваційних методів у навчанні іноземної мови у сучасній вищій школі, а також у виявленні їх ефективності у порівнянні з традиційними підходами.

Що ж таке «метод»? Методи навчання – це «упорядковані способи діяльності вчителя й учнів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань». Метод навчання виступає «інструментом діяльності вчителя для виконання керівної функції – навчіння» [1, с. 150].

Методи навчання дають відповідь на запитання «Як навчити?» Поняття «метод» означає шлях до поставленої мети. В сучасній методиці навчання іноземних мов метод трактується в широкому і вузькому смислі. В широкому смислі метод означає систему навчання. В методиці відома ціла низка методів: прямий метод, комунікативний метод, аудіо-лінгвальний метод та ін. У вузькому смислі метод означає спосіб упорядкування діяльності вчителя та учня на шляху до поставлених цілей навчання. В цьому смислі метод – це спосіб, що забезпечує взаємодію учня і вчителя [2, с. 53].

Безпосередній/прямий метод. Це найстарший метод навчання іноземної мови, який полягає у постійному і безпосередньому контакті викладача зі студентом, де викладач відіграє роль керівника і наставника. Основною метою є розуміння висловлювання інших, тобто опанування мистецтва

вільного володіння мови в розмові. Недоліком є відсутність послідовності в презентації конкретних тем, тобто в виборі і градації дидактичного матеріалу.

Звісно, викладач іноземної мови навчає студентів та формує в них почуття комунікативної компетенції, виховує їх, розвиває в них почуття поваги до культури та традицій країни, заохочує до сумісної праці та активної діяльності, але в сучасній школі це швидше взаємодія рівних партнерів. Коли викладач діє на студента не як на об'єкт. В умовах спільної творчої діяльності викладача та студентів, тобто в умовах взаємодії, між ними складаються відносини партнерства, які проявляються у взаємозв'язку і взаємовпливі. Викладач стає не керівником над студентом, а партнером.

Грамотико-перекладний метод, який можна віднести до стандартних, і досі має місце у процесі навчання. Мета цього методу полягає у вивченні мови для вільного читання літературних текстів. Для цього слід ознайомитись з граматичною системою мови та опанувати лексику. Основним матеріалом тут є тексти, які перекладаються на рідну мову, аналізуючи при цьому граматичну структуру та лексику. Звісно, цей метод має багато плюсів, але недоліком такого методу вважається нехтування усним спілкуванням, яке домінує в щоденному житті.

Крім того, сучасність вимагає більше, ніж вміння перекладати. Співпраця з іншими вищими навчальними закладами (ВНЗ), обмін студентами, навчання за кордоном, модернізація всієї системи освіти вимагає активних нестандартних методів і форм роботи для кращого свідомого засвоєння матеріалу, для досягнення комунікативної компетенції, розвитку і самовдосконалення особистості, розкриття її резервних можливостей і творчого потенціалу, розв'язання конкретних комунікативних завдань в реальних життєвих ситуаціях.

Аудіо-лінгвальний метод. Цей метод був заснований в США під час Другої світової війни. Він ставив перед собою ціль – розвиток мовних навичок в строго визначеному порядку: аудіювання-говоріння-читання-письмо. Цей метод передбачає багаторазові, механічні повторювання матеріалу. Студенти в жоден спосіб не заохочуються до креативного використання мови. Їхнім завданням є вивчити стандартні структури і вміти їх використати відповідно до ситуації. Результат володіння мови контролюється за допомогою спеціально створених тестових завдань. Цей метод має переваги. Ними вважаються розробка ситуаційних технік презентації нового граматичного матеріалу і конкретного набору завдань.

Когнітивний метод. Основою методу є свідоме володіння граматичними конструкціями та поповнення лексики. За найбільш результативний підхід вважається дедукційний, який дає можливість студенту дослідити суть проблеми. Заслугою такого методу було впровадження до дидактичного процесу ситуаційних вправ, з'являються завдання, які вимагають креативного застосування мовних знань і завдання відкритого типу, які вимагають аналізу та дедукції.

Таким чином, синтез когнітивних методів навчання та вимог щодо викладання іноземної мови у ВНЗ дозволяє знайти шляхи до вирішення традиційних завдань навчального процесу і, паралельно, до розвитку інтелектуального і творчого потенціалу студентів.

Оскільки мова – це універсальна база мислення, знання іноземної мови слід розглядати з погляду вдосконалення інтелектуальних здібностей (пам'яті, уяви, логічного, креативного, критичного мислення). Творча здібність – це вміння відкривати щось нове, знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, усвідомлювати і аналізувати свій досвід. Завдяки творчій діяльності розвивається здатність самостійно реалізувати свої можливості, самореалізація веде до особистісного зростання загалом і мовної компетенції зокрема. Механічне вивчення схем не дає можливості вільного володіння мови. Заучування слів, висловів, речень чи текстів – один із способів освоєння нових знань, умінь і навичок. Цей метод досить простий і, можливо, іноді потрібний, але, на нашу думку, не найефективніший і зводиться лише до багаторазового повторення однакових дій.

В методиці розрізняють традиційні та альтернативні методи навчання. Існують такі альтернативні методи, як метод повної фізичної реакції (Total Physical Response), драматико-педагогічний метод, сугестивний метод, мовчазний метод, груповий метод.

Процес навчання іноземної мови – не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову. Він потребує напруженої розумової роботи та активної участі в процесі. Цього можна досягти тільки активним навчанням за допомогою інноваційних освітніх технологій.

До інноваційних навчальних методів можна віднести: навчання з комп'ютерною підтримкою (CALL), метод симуляцій, метод сценарію (storyline method), метод рольової гри, метод «case-study», метод проєктів, метод каруселі, метод групових пазлів. Комп'ютеризоване навчання іноземних мов широко використовується в США, Японії, Австралії, західноєвропейських країнах для розвитку навичок читання, письма, говоріння й аудіювання.

Оволодіння комунікативною і міжкультурною компетенцією неможливе без практики спілкування, і використання ресурсів Інтернет на занятті іноземної мови просто незамінне: віртуальне середовище Інтернет дозволяє його користувачам спілкуватись з реальними співрозмовниками на актуальні для обох сторін теми.

Один з поширених засобів інформаційних технологій – електронні підручники. Студенти мають можливість переглядати тематичні відеоматеріали, фільми. Під час виконання завдань студенти можуть користуватись мультимедійними програмами, енциклопедіями, довідниками, електронними та он-лайн словниками («Lingvo» та ін.)

Однак, слід пам'ятати, що інтернет – лише допоміжний технічний засіб навчання і для досягнення оптимальних результатів необхідно грамотно інтегрувати його використання в процес навчання.

Метод симуляції допомагає студентам відчути себе в певній ролі, яка може мати відношення до їх майбутньої професії, суспільного і повсякденного життя. Функцією викладача є розподілити між студентами конкретні ролі (залежно від теми), вибрати лексичний матеріал відповідно до теми симуляції, дати поради, які допоможуть виконати завдання. Безсумнівно, такий вид діяльності характеризується високим рівнем зацікавленості студентів, які, по-перше, об'єднуються колективним духом спільної праці, по-друге, мають можливість уявити себе у певній ролі та, по-третє, можуть самореалізуватись. Крім того, позитивним є те, що студенти спілкуються іноземною мовою на певну тему, що не може не сприяти кращому засвоєнню лексичного матеріалу.

Метод Storyline започаткований у Шотландії. Під час його використання викладачем, студенти, опираючись на вже існуючі знання і відповідаючи на запитання викладача, створюють власні моделі, пов'язані з темою.

Метод рольової гри дозволяє студентам бути причетними до розробки якоїсь теми, яку вивчають, побути у ролі когось іншого, спробувати застосувати свої знання в конкретній ситуації. Згідно з визначенням українських вчених, рольова гра – імпровізоване розігрування заданої ситуації [3, с. 93]. Згідно з Оксфордським словником – це навчальна діяльність, де ви виступаєте в ролі будь-якої людини в певній ситуації [4]. На нашу думку, рольові ігри не замінюють традиційні методи навчання, але доповнюють їх, роблять заняття цікавішими і головне допомагають досягнути мети навчання. Метод рольових ігор може використовуватись у поєднанні з іншими. На нашу думку, використання рольових ігор підвищує інтерес до навчальних занять і проблем, які розглядаються, студенти отримують нову інформацію, вчаться приймати рішення. Рольова гра допомагає реалізувати основний принцип – комунікативної спрямованості англійського навчання.

Метод case study є одним з найефективніших методів у сучасній методикі. Під час активного спілкування студенти дискутують, досліджують, обговорюють реальні ситуації, вирішують завдання викладача, які входять до підготовленого ним кейсу. Це стимулює їх розвивати навички проблемного пошуку.

Метод проектів – один з важливих засобів використання комунікативних умінь і навичок у практичному середовищі. Він передбачає співпрацю викладача і студента, креативний підхід до поставлених завдань і створення доповіді, презентації чи статті. Перевагами даного методу є те, що викладач має можливість ввести студента у активне мовне середовище, сформувати необхідні вміння і навички, активізувати мовленнєву діяльність.

Отже, використання різних методів зробить процес навчання різноманітним, зацікавить студентів та підвищить учбову активність, дасть можливість продемонструвати власні сили та повірити в них. Крім того, сприятиме зростанню ефективності всієї навчальної діяльності.

Слід відзначити, що важливим завданням викладача є спонукати студента висловлювати свою думку, відповідати на запитання, шукати рішення і

мислити нестандартно, але не виправлення помилок, що можуть виникати у студентів під час висловлювання своїх думок, оскільки подібні невчасні виправлення можуть повернути студента за той «мовний бар'єр», за яким нема місця мовленнєвій компетенції. Помилки, звичайно, потребують виправлення, але це можна зробити після обговорення.

Отже, можна виділити такі переваги інноваційних методів навчання:

1. Постійний взаємозв'язок між учасниками спілкування;
2. Студенти не бояться робити помилок;
3. Студенти мають можливість подолати страх перед мовним бар'єром;
4. Студенти мають можливість висловлювати свої думки;
5. Студенти можуть використовувати свої знання й досвід, набутий раніше;
6. Викладач не домінує;
7. Слабші студенти можуть отримати допомогу від сильніших;
8. Кожен студент залучається до роботи.

Крім того, використання інноваційних методів навчання спонукає не лише студента, але і викладача до постійної творчої діяльності, сприяє розвитку педагогічних здібностей. Використання інноваційних методів у навчанні іноземної мови дає змогу практично збільшити кількість розмовної практики, що зацікавлює студентів. Слід пам'ятати, що навчальний процес не може бути механічним, бо втрачить творчу зацікавленість, тому слід урізноманітнювати заняття, комбінувати методи навчання.

З наведеного можна зробити висновок, що існує велика кількість традиційних та інноваційних методів навчання іноземної мови і великою помилкою викладача є використання одного методу, однієї форми роботи під час заняття. Слід пам'ятати, що канали сприйняття та запам'ятовування інформації не є односторонніми, тому слід використовувати різні форми.

Таким чином, використання інноваційних методів навчання в поєднанні з традиційними активізує процес навчання, підвищує інтерес і мотивацію студентів, сприяє їх самостійності у прийнятті рішень. Використання інноваційних методів навчання відіграє велику роль в процесі оптимізації навчального процесу в навчальному закладі вищої ланки. Викладачеві важливо постійно вдосконалювати власні знання про методи навчання іноземних мов і впроваджувати їх у власну викладацьку практику.

1. Кузьмінський А. І. Педагогіка : Підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання – Прес, 2008. – С. 159–160. 2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : Підручник / кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2002. – С. 53. 3. Волкова Н. П. Педагогіка : навч посіб. 3 – те вид. стер. / Н. П. Волкова. – К. : Академвидав, 2009. – С. 93. 4. Hornby A. S. Oxford Advanced Learning Dictionary of Current English. Sixth edition / A. S. Hornby. – Oxford University Press. – P. 1155

Рецензент: д.пед.н., професор Кристопчук Т. Є.